

بررسی فرصت‌ها و چالش‌های تدریس در شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد) بر اساس تجربه زیسته معلمان^۱

محمد مکوندی^۲، عاطفه رحیمی پور^۳

چکیده

آموزش مجازی فرصتی برای مقابله با محدودیت‌های آموزش حضوری است. پژوهش حاضر با هدف شناسایی فرصت‌ها و چالش‌های تدریس در شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد) بر اساس تجربه زیسته معلمان استان خوزستان، انجام شده است. روش پژوهش کیفی و با رویکرد پدیدارشناسی است. داده‌ها با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با ۳۰ نفر از معلمان رسمی (ابتدایی و متوسطه اول) استان خوزستان که در سال ۱۳۹۹ در شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد) در مدارس کار کرده بودند، جمع‌آوری شده است. تحلیل عمیق دیدگاه‌های معلمان باعث شناسایی ۱۰ فرصت شامل: درگیری بیشتر اولیاء با فرایند آموزش و یادگیری دانش‌آموزان؛ نداشتن محدودیت زمانی برای دسترسی به مطالب آموزشی؛ فرصت بیشتر برای توجه به دانش‌آموزان ضعیف؛ حذف هزینه‌های رفت و برگشت؛ شناسایی معلمان توانمند و خلاق؛ علاقه‌مند شدن دانش‌آموزان به امور پژوهشی؛ قرنطینه شدن اجباری دانش‌آموزان؛ بالا رفتن سواد رسانه‌ای معلمان و دانش‌آموزان؛ عدم استرس کلاس حضوری؛ جذاب و هیجان‌انگیز بودن فضای مجازی برای دانش‌آموزان و دوازده چالش شامل: دسترسی نداشتن همه دانش‌آموزان به نت؛ مشکل بودن ارزشیابی دانش‌آموزان؛ عدم تحرک دانش‌آموزان؛ سنگین بودن هزینه‌های اینترنت برای برخی از خانواده‌ها؛ اعتیاد دانش‌آموزان به گوشی و تبلت؛ نادیده گرفته شدن تفاوت‌های فردی؛ اختلال در رشد اجتماعی دانش‌آموزان؛ فراهم شدن امکان تقلب برای دانش‌آموزان؛ سخت بودن تصحیح اوراق امتحانی و بررسی تکالیف دانش‌آموزان؛ توجه صرف به آموزش و نادیده گرفتن پرورش دانش‌آموزان؛ از بین رفتن رقابت سالم در بین دانش‌آموزان؛ کمتر شدن انگیزه دانش‌آموزان و جدی نگرفتن کلاس‌های درس شده است.

واژگان کلیدی: دانش‌آموزان، شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد)، معلمان، مدارس.

^۱ تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۳/۲۳ - تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۵/۲۴

^۲ مدرس گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان واحد اروند آبادان، ایران.

mohammadmakvandi@yahoo.com

^۳ کارشناس آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان واحد اروند آبادان، ایران.

Examining Opportunities and Challenges of Teaching in the Students' Educational Network (SHAD) Based on Teachers' Real-life Experiences

Mohammad Makvandi¹, Atefeh Rahimpour²

Virtual education provides an opportunity to overcome the limitations of traditional classroom teaching. This research aims to identify the opportunities and challenges of teaching in the Shad educational network based on the lived experiences of teachers in Khuzestan province. A qualitative research design with a phenomenological approach was employed. Data were collected through purposive sampling and semi-structured interviews with 30 formal teachers (elementary and secondary school) who worked in the Shad educational network during the year 2020. Thematic analysis of the teachers' perspectives led to the identification of 10 opportunities, including increased parental involvement in the teaching and learning process of students, unrestricted access to educational materials, more attention to struggling students, elimination of commuting costs, identification of competent and creative teachers, student engagement in research activities, mandatory quarantine for students, improved digital literacy of teachers and students, reduced stress in face-to-face classrooms, and an exciting and engaging virtual learning environment for students. Additionally, 12 challenges were identified, including limited internet access for all students, the difficulty of student assessment, lack of student mobility, high internet costs for some families, student addiction to smartphones and tablets, neglect of individual differences, social growth disorders among students, increased possibilities of cheating, difficulty in correcting exams and reviewing assignments, focus solely on teaching at the expense of student development, loss of healthy competition among students, and decreased student motivation and lack of seriousness in class.

Keywords: Students, Shad Educational Network, Teachers, Schools.

¹ Lecturer of Department of Educational Sciences, Abadan Arvand Branch Farhangian university, Iran. mohammadmakvandi@yahoo.com

² primary education expert, Farhangian University, Arvand Abadan Branch, Iran.

مقدمه

ارتقای سطح کارآمدی معلمان از اهداف اساسی نظام آموزش و پرورش در تمام کشورهاست. اگرچه در طی سالیان متمادی، آموزش و پرورش به عنوان یکی از نهادهای اجتماعی، همواره تحت تاثیر تغییرات و تحولات تکنولوژیکی و اجتماعی بوده است اما اهدافی چون ارتقای سطح یادگیری دانش آموزان و کارآمدی معلمان همواره در اولویت سیاست گذاران این حوزه بوده است. از سوی دیگر بحران‌های جهانی از قبیل انفجار جمعیت، انفجار دانش، آلودگی محیط زیست، شیوع بیماری‌های واگیردار و غیره مسائلی است که تمام ابعاد زندگی بشری از جمله آموزش و پرورش را دستخوش تغییرات کرده است. پیشرفت در علوم انسانی مانند روانشناسی و تعلیم و تربیت نیز نقاط ضعف و کمبودهای آموزشی را بیش از پیش آشکار کرده و راه را برای ایجاد تغییرات سودمند جدید باز کرده است. یکی از عواملی که برای مقابله با مشکلات آموزشی و ارتقای کیفی فرایند یاددهی - یادگیری مورد توجه اغلب کشورها قرار گرفته، تکنولوژی آموزشی است. تکنولوژی آموزشی، ابزار و روش‌هایی را در اختیار صاحب نظران و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت قرار می‌دهد که آن‌ها را برای غلبه بر مسائل و مشکلاتی که ذکر شد تجهیز می‌کند (بهزادفر، ۱۳۹۴).

فناوری اطلاعات و ارتباطات زیربنای حرکت جوامع و نسل آینده در اغلب زمینه‌هاست و به عنوان بستر و ابزاری مهم برای رشد و توسعه به شمار می‌رود. عمق تاثیرات این فناوری به گونه‌ای است که نادیده گرفتن آن منجر به از دست دادن جایگاه جهانی در عرصه‌های جدید خواهد شد (اندرسون و آلومی^۱، ۲۰۰۶). در عصر حاضر با توسعه فاوا و شکل‌گیری جامعه اطلاعاتی، دانشگاه‌ها و مدارس باید افرادی تربیت کنند که از یک سو با اهداف، رسالت‌ها و مکانیزم‌های جامعه اطلاعاتی سازگار و از سوی دیگر پیشگام و پیش‌برنده آن باشند (رضایی و همکاران، ۱۳۹۰). کشورها در صورتی که مایل و راغب باشند در قرن خرد و دانایی - به توسعه پایدار دست یابند، نیازمند ملتی دانشی هستند که لازمه آن، یادگیری است. اگر این یادگیری در شرایطی پویا و در یک محیط وب‌محور باشد و بتواند روش‌های مختلف یادگیری در محیط مجازی را دارا باشد، دستیابی به توسعه نیز سریع‌تر و مدت ماندگاری آن بیشتر می‌گردد؛ چرا که در عصر اطلاعات ضرورت جوامع مبتنی بر پیشرفت فناوری اطلاعات و پرورش نیروهای خلاق انسانی است (سلیمان پور عمران و یوسفی مقدم، ۱۳۹۶). یکی از مهم‌ترین اولویت‌های نظام‌های آموزشی، اصلاح و بهبود مستمر جریان یادگیری و بازنمایی متناسب رابطه یاددهنده

^۱-Anderson & Alumi

- یادگیرنده می‌باشد. با رشد و پیشرفت تکنولوژی و ایجاد موقعیت‌های یادگیری اثربخش مبتنی بر فناوری دیجیتال، آموزش الکترونیکی به عنوان پارادایمی غالب در قرن بیست و یکم مورد توجه صاحب‌نظران، مدیران، اساتید و معلمان قرار گرفته است(یوسفی روشن و دیمه‌ور، ۱۳۹۹). روش‌های آموزش مبتنی بر فضای مجازی در سال ۲۰۰۵ از سوی یونسکو به عنوان موثرترین روش یاددهی - یادگیری معرفی شده است. تجربه‌های کسب شده در این زمینه بسیار مفید است و آموزش و پرورش دیگر نمی‌تواند با مدل قبلی به نحو مطلوبی به آموزش بپردازد و باید تغییرات ساختاری و دیجیتالی را در سرلوحه و اولویت کاری خود قرار دهد و در سراسر کشور آن را فراگیر کند؛ بنابراین در شرایط ایجاد بحران مانند شیوع بیماری کرونا در جهان و ایران و تعطیلی طولانی مدت مدارس ضرورت توجه به آموزش‌های مجازی و الکترونیکی بیش از پیش احساس می‌شود (سلیمی، ۱۳۹۹).

در آغاز سال ۲۰۲۰ به علت پیشگیری از شیوع بیماری کووید ۱۹، مدارس در سراسر جهان تعطیل شدند و آموزش حضوری برای یک و نیم میلیارد دانش‌آموز تا پایان دوره متوسطه به شدت محدود شد(بانک جهانی، ۱۳۹۹). بدون هیچ تردیدی می‌توان گفت که همه‌گیری کووید ۱۹ چهره آشنای زندگی بشری را دگرگون ساخته است. اما به وضوح می‌توان دید که این همه‌گیری به تغییر و تحولی چشمگیر در حوزه آموزش و یادگیری منجر گردیده و حتی می‌توان ظهور معنایی تازه از تعلیم و تربیت همگانی را در آینده‌ای نه چندان دور انتظار داشت. هرچند همه چیز از زمانی شروع شد که این همه‌گیری معلمان بسیاری را ناگزیر ساخت تا به ناگهان آموزش‌های خود را به صورت آنلاین تغییر دهند(فلورزا^۱، ۲۰۲۰). اگرچه شیوع کووید ۱۹ بیشتر سیستم‌های بهداشتی و درمانی کشورهای مختلف را با چالش روبرو کرده است اما سایر حوزه‌ها از جمله حوزه تعلیم و تربیت را نیز تحت تاثیر خود قرار داده است. با اوج‌گیری کووید ۱۹ پروتکل‌های بهداشتی بر رعایت فاصله‌گذاری اجتماعی تاکید کردند و در این راستا در بسیاری از کشورها آموزش حضوری در مدارس و دانشگاه‌ها تعطیل اعلام شد(حاجی و همکاران، ۱۴۰۰).

در ایران نیز، با توجه به همه‌گیری و شیوع سریع بیماری کرونا و اتخاذ تصمیم آموزش مجازی دانش‌آموزان از طریق افراد ذی صلاح، معلمان برای آموزش در این دوران نیازمند بستری امن و آسان و تعمیم‌پذیر برای استفاده همگانی همه دانش‌آموزان بوده‌اند. در این میان پلتفرم‌های ایرانی و خارجی متعددی برای آموزش مجازی وجود داشتند اما نهایتاً از سامانه شاد استفاده

^۱-Flores

شد. سامانه شاد که واژه اختصاری عبارت «شبکه اجتماعی دانش‌آموزی» است، این امکان را به مدیران و معلمان می‌دهد تا بتوانند آموزش دانش‌آموزان را از طریق شبکه‌های اجتماعی از راه دور مدیریت کنند. آموزش از طریق سامانه شاد برای کل دانش‌آموزان در هر سه مقطع استمرار یافته و بسترهای نرم‌افزاری و سخت‌افزاری لازم برای فراگیری تدریس مجازی در سرتاسر کشور به صورت بر خط یا برون خط تا حد چشمگیری توسعه یافته است. دانش‌آموزان برای استفاده از مطالب درسی و آموزشی کلاس و مدرسه ابتدا باید در سامانه شاد به احراز هویتشان بپردازند. این وبگاه به منظور معرفی کانال‌ها و گروه‌های هر مدرسه در شبکه‌های اجتماعی ایجاد شده است (مرادی و ضرغامی‌همراه، ۱۳۹۹).

در شرایط قرنطینه، معلمان مجبور به ارائه آموزش‌های خود به صورت مجازی هستند. انجام این آموزش‌ها که بیش از یک سال از عمر آن می‌گذرد، با خستگی زیاد و فرسودگی در معلمان همراه بوده است. آینده مبهم بیماری کووید-۱۹ و وضعیت نامشخص آموزش مجازی، باعث تشدید ناامیدی در معلمان شده است. شیوع ناگهانی ویروس کرونا، عدم آمادگی مهارتی در استفاده از ابزارهای مرتبط با آموزش مجازی، نداشتن نگرش مثبت به آموزش‌های مجازی و مقاومت در پذیرش تغییر، باعث شده تا بسیاری از معلمان از این شرایط، نشانه‌هایی از فرسودگی، ناامیدی و پریشانی روان‌شناختی را گزارش نمایند (شمالی احمد آبادی و برخورداری احمد آبادی، ۱۴۰۰). یکی از مهم‌ترین تنگناهای سامانه شاد این است که عدالت آموزشی مدنظر طراحان آن نبوده و این مشکل باعث گسترش نابرابری آموزشی شده است. هر چند گسترش شبکه تلفن همراه و دسترسی به تلفن‌های هوشمند و اینترنت همراه شرایط نسبی خوبی را برای ارائه خدمات آموزش مجازی از طریق سامانه شاد فراهم کرده است، هنوز امکان دسترسی واقعی به این آموزش‌ها برای درصد بالایی از دانش‌آموزان فراهم نیست (مرادی و ضرغامی‌همراه، ۱۳۹۹).

خالوندی و کرکینی (۱۳۹۸) در مطالعات خود دریافتند که پنج عامل زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، فرهنگ و محیط، دوره‌های آموزشی، منابع مالی و تجهیزات و نیروی انسانی مهم‌ترین عامل ایجاد امکان برگزاری کلاس در فضای مجازی‌اند. مرادی و ضرغامی‌همراه (۱۴۰۰) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که به کارگیری سامانه شاد در تدریس و یادگیری دانش‌آموزان تنگناهای متعدد و متفاوتی دارد. بنابراین تا رسیدن به وضعیت مطلوب بسیار فاصله است و بهبود کیفیت آن مستلزم نگاه متولیان و دوری از طرز تلقی آموزش موقت، پاره وقت و درجه دو به این قبیل آموزش‌هاست. مقیمی و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعات خود به این نتیجه دست یافتند که برنامه آموزش مجازی شاد بر کارآمدی معلمان

و ارتقای سطح یادگیری دانش‌آموزان تاثیر مثبت و معناداری دارد به گونه‌ای که باعث بهبود ۵۶ درصدی کارآمدی تدریس فردی و بهبود ۲۴ درصدی کارآمدی تدریس معلمان می‌گردد. همچنین این برنامه باعث بهبود ۶۷ درصدی متغیر انگیزه شایستگی، بهبود ۷۳ درصدی متغیر نگرش نسبت به یادگیری، بهبود ۷۴ درصدی متغیر توجه-پشتکار و بهبود ۹۱ درصدی متغیر راهبرد-انعطاف در دانش‌آموزان می‌گردد. در حالی که احمدی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان واکاوی دغدغه معلمان از آموزش مجازی در دوره متوسطه به ۳ مضمون اصلی روش، محتوا و تربیتی دست یافت که مضمون روش شامل عدم آشنایی با آموزش مجازی، به سخره گرفتن آموزش مجازی، عدم درگیری دانش‌آموزان در آموزش مجازی، نبود روش مناسب برای آموزش مجازی و مضمون محتوا شامل نبود منابع مناسب، نبود نرم‌افزار مناسب، عدم انتقال صحیح مناسب محتوا، عینی نبودن محتوا و مضمون تربیتی شامل عدم ارتباط مستقیم معلم و دانش‌آموز، به دوش گرفتن بخش زیادی از تکالیف، درگیری ناقص والدین در تربیت دانش‌آموزان و محروم شدن دانش‌آموز از جو تربیتی مدرسه است. زینی‌وندنژاد و نویدی (۱۴۰۰) در پژوهش خود کاستی‌ها و چون و چراها، مشکلات معلمان با سامانه شاد و آموزش‌های مجازی را به چهار دسته طبقه‌بندی کردند: (۱) نظارت بر یادگیری دانش‌آموزان؛ (۲) مشکلات فنی مربوط به سامانه شاد؛ (۳) کمبود مهارت معلمان و (۴) کمبود دسترسی به اینترنت.

عباسی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش خود ده فرصت شامل جبران عقب افتادگی تحصیلی در ایام قرنطینه، افزایش مسئولیت‌پذیری و درگیری بیشتر اولیا با فرایند یاددهی - یادگیری دانش‌آموزان، افزایش سرعت انتقال اطلاعات و ارائه اطلاعات جدید، ایجاد انگیزه در معلمان برای ارتقا سواد رسانه‌ای، شناخته شدن معلمان توانمند و خلاق و فراهم شدن زمینه‌ای برای به اشتراک گذاشتن فایل‌ها و تجارب معلمان، افزایش مسئولیت‌پذیری معلمان برای مطالعه بیشتر، جذاب و برانگیزاننده بودن استفاده از آن برای دانش‌آموزان، علاقه‌مند کردن دانش‌آموزان به دانش روز و پژوهش کردن، انعطاف‌پذیری در ساعت شروع کلاس و حذف تردهای پرهزینه، پرورش خلاقیت در دانش‌آموزان برای ارائه تکلیف به شیوه‌ای نو و نه چالش شامل عدم دسترسی همه دانش‌آموزان به فضای مجازی به ویژه در مناطق محروم و ایجاد نابرابری در فرصت آموزش، سنگین بودن هزینه‌های اینترنت برای خیلی از خانواده‌ها، کند بودن سرعت اینترنت، دشوار بودن سنجش یادگیری واقعی دانش‌آموزان و سلب شدن قدرت نظارت معلم، اعتیاد برخی از دانش‌آموزان به اینترنت و گوشی، استفاده بی‌جا و بی‌رویه از مطالب دیگران، عدم وقت‌گذاری برخی معلمان به امر تدریس و ارزیابی، استفاده از نرم‌افزار به

عنوان ابزار تبلیغات، کاهش انگیزه برخی دانش‌آموزان نسبت به تحصیل در شیوه جدید تدریس دست یافتند. ابوچدید و عید^۱ (۲۰۱۳) در مطالعات خود دریافتند که مهم‌ترین چالش‌های آموزش برخط کشورهای در حال توسعه شامل چالش‌های درهم شکستن نظام‌های آموزش سنتی برای آموزش عالی، شکاف اطلاعاتی بین کشورهای جهان سوم و جهان توسعه یافته، تفاوت معنادار نگرش بین زنان و مردان، و نگرش‌های مطلوب کاربران دائمی رایانه از کاربران تصادفی است. باکن و هام^۲ (۲۰۲۰) در مطالعات خود دریافتند که از مهم‌ترین ضرورت‌های رواج آموزش الکترونیکی در نهادهای آموزشی امکان دسترسی غیر حضوری داوطلبان به مطالب درسی، رفع محدودیت‌های زمانی - مکانی و مشکلات مربوط به حضور اجباری در دانشگاه، دسترسی به موقع و سریع به حجم بالایی از اطلاعات و دانش موجود، کاهش برخی هزینه‌های آموزشی، تسهیل آموزش و یادگیری مادام‌العمر، میسر نمودن کار و تحصیل توأمان برای افراد، امکان برقراری ارتباط با ادارات و منازل و آموزش طیف وسیعی از مخاطبان دانست. راسمیتادیل^۳ و همکاران (۲۰۲۰) نیز سنجش ادراکات معلمان را از تدریس آنلاین در دوره شیوع کرونا در کشور اندونزی ارزیابی کردند و دریافتند که در صورتی می‌توان چالش‌های آموزش مجازی را به فرصت تبدیل کرد که تمامی ذی‌نفعان یعنی دولت، معلمان، والدین و جامعه با یکدیگر همکاری کنند تا اثربخشی روش، مدارهای یادگیری جدید را افزایش دهند و از عقب ماندگی دانش‌آموزان جلوگیری کنند. بیرقی‌فرد و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که با توجه به اهداف کلی تعلیم و تربیت رسمی عمومی نظام جمهوری اسلامی ایران؛ "شبکه آموزشی دانش‌آموزی (شاد)" شبکه‌ای ملی و متناسب با ارزش‌ها و باورهای جامعه ما است. زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات آن متناسب با ظرفیت‌های داخلی است. در بازه‌های زمانی مختلف بر اساس نیاز کاربر و اهداف نظام تعلیم و تربیت روزرسانی می‌شود. آنچه نباید فراموش شود توجه ویژه به اعتلاء و بروز رسانی این شبکه است که همت والای دولت‌مردان را می‌طلبد. چنانچه روزمرگی بر هدف غالب شود؛ این شبکه هم نیز مانند سایر شبکه‌های مجازی دیگر، به دلیل مشکلات و احیاناً آسیب‌های اجتماعی اینترنتی که دام‌گیر کاربران‌شان شده است، از اقبال خوبی برخوردار نخواهد شد، چه بسا کاربرانش ترجیح دهند در این کش و قوس، باخت را بپذیرند و مایل به استفاده از آن نباشند. صادق‌زاده و رضانی (۱۴۰۰) در مطالعات خود به این نتیجه دست یافتند که نگرش

^۱-Abouchdid & Eide

^۲-Bacon & Ham

^۳- Rasmitadil

کلی معلمان پیرامون فناوری، به واسطه تاثیر غیرمستقیم بر افزایش حس کفایت آن‌ها در کاربرد فناوری و نیز کاهش اضطراب نسبت به استفاده از فناوری در کلاس، بر سازگاری با نخستین دوره آموزش مجازی تاثیر گذاشته است.

بنابراین تحلیل ادراک معلمان از چالش‌ها و فرصت‌های تدریس در شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد)، می‌تواند به ما کمک کند تا در عمق بخشیدن به شناخت از موضوع و ارائه راهکارهایی برای تقویت آن بپردازیم. این مطالعه با استفاده از رویکرد کیفی و طرح پدیدارشناسی، به بررسی و تحلیل ادراک معلمان به‌عنوان مهمترین عامل تأثیرگذار در هدایت فرآیند یاددهی یادگیری، در شبکه آموزشی شاد می‌پردازد. بدین منظور هدف اصلی این مطالعه شناسایی ادراک معلمان مدارس ابتدایی و متوسطه از چالش‌ها و فرصت‌های تدریس در شبکه آموزشی دانش‌آموزان(شاد) است.

روش پژوهش

این پژوهش به صورت کیفی انجام گرفته است. تحقیق کیفی یک روش بین‌رشته‌ای و فرا رشته‌ای است که انسان‌گرایی را با علوم طبیعی و انسانی مرتبط می‌سازد(دنزین و جیاردینا^۱، ۲۰۱۰). روش استفاده شده پدیدارشناسی می‌باشد. پدیدارشناسی طرحی نظام‌دار است که به نمایاندن ادراکات تجربه انسانی در مورد انواع پدیده‌ها می‌پردازد. پدیدارشناسی به جهان، آنچنان که به‌وسیله یک فرد زیسته، می‌شود توجه دارد. پدیدارشناسی می‌کوشد معانی را آنچنان که در زندگی روزمره زیسته می‌شوند، آشکار نماید. معیار ورود به این پژوهش، معلمان رسمی(ابتدایی و متوسطه) مشغول به کار در آموزش و پرورش استان خوزستان بوده است. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شده است. ۳۰ نفر از معلمان رسمی(ابتدایی و متوسطه اول) مشغول به کار در سال ۱۳۹۹ در آموزش و پرورش استان خوزستان به صورت هدفمند انتخاب و با آنها مصاحبه انجام شد. مصاحبه‌ها تا زمان اشباع نظری ادامه پیدا کرد و هر مصاحبه بین ۴۰ تا ۶۰ دقیقه طول کشید.

سؤال‌های مصاحبه شامل موارد زیر بود:

- ۱- معلم گرامی، با توجه به تجربه تدریس‌تان در سال تحصیلی ۱۳۹۹ در شبکه آموزشی دانش‌آموزان(شاد)، چه فرصت‌هایی را در استفاده از این شبکه تصور می‌کنید؟
- ۲- با توجه به این‌که در دوره ابتدای و متوسطه هیچ تجربه و سابقه آموزش مجازی وجود نداشت، در فرآیند تدریس در شبکه آموزشی دانش‌آموزان(شاد) با چه چالش‌هایی روبرو بودید؟

¹ -Denzin & Giardina

در این پژوهش از روش هفت مرحله‌ای کلایزی^۱ (۱۹۷۸) استفاده شده است تا توصیف روشنی از تجارب زیسته مشارکت کنندگان از پدیده موردنظر به دست آید. مراحل این روش شامل موارد زیر است:

- ۱- یادداشت برداری و تبدیل مکالمات به متون
 - ۲- خواندن چندباره متن مکالمات و کشف و علامت گذاری عبارتهای مهم مرتبط با پدیده موردبررسی
 - ۳- مفهوم بخشی به جمله‌های مهم استخراج شده
 - ۴- مرتب سازی توصیف‌های مشارکت کنندگان و مفاهیم مشترک در دسته‌های خاص
 - ۵- تبدیل همه آرای استنتاج شده به توصیف‌های جامع و کامل
 - ۶- تبدیل توصیف‌های کامل پدیده به توصیفی خلاصه و مختصر
 - ۷- معتبرسازی نهایی.
- برای رعایت ملاحظات اخلاقی، موارد زیر در نظر گرفته شد:
- اختیاری بودن پاسخ؛ دریافت نکردن مشخصات فردی معلمان و دانش‌آموزان؛ محرمانه ماندن اطلاعات جمع‌آوری شده و استفاده از اطلاعات صرفاً برای ارتقا و بهبود کیفیت آموزش مجازی در سامانه شاد.
- اعتبار داده‌ها با استفاده از شیوه‌های باورپذیری از طریق خودبازبینی محققان و اطمینان‌پذیری با هدایت دقیق جریان جمع‌آوری اطلاعات و همسوسازی پژوهشگران تعیین شد.

یافته‌های پژوهش

در جدول ۱ مشخصات شرکت کنندگان در این پژوهش آمده است.

جدول شماره ۱: مشخصات شرکت کنندگان در پژوهش

جنسیت	سابقه کمتر از ۱۰ سال	سابقه بین ۱۰ تا ۲۰ سال	سابقه بیشتر از ۲۰ سال	کارشناسی ارشد و بالاتر	کارشناسی	دوره تحصیلی ابتدایی	دوره تحصیلی متوسطه اول
زن	۶	۷	۵	۳	۱۵	۹	۹
مرد	۳	۵	۴	۴	۸	۶	۶
جمع کل	۹	۱۲	۹	۷	۲۳	۱۵	۱۵

^۱-Colaizzi

از مجموع مصاحبه‌ها در رابطه با سوال اول که چه فرصت‌هایی تصور می‌کنید، یک سری کدهای اولیه استخراج شد که پس از بررسی، خلاصه‌برداری و طبقه‌بندی آنها این فرصت‌ها شناسایی شدند: درگیری بیشتر اولیاء با فرایند آموزش و یادگیری دانش‌آموزان؛ نداشتن محدودیت زمانی برای دسترسی به مطالب آموزشی؛ فرصت بیشتر برای توجه به دانش‌آموزان ضعیف؛ حذف هزینه‌های رفت و برگشت از مدرسه یا صرفه‌جویی در هزینه‌ها؛ شناسایی معلمان توانمند و خلاق؛ علاقه‌مند شدن دانش‌آموزان به امور پژوهشی؛ قرنطینه شدن اجباری دانش‌آموزان با وجود ویروس کووید ۱۹ و جبران عقب افتادگی تحصیلی آنها؛ بالا رفتن سواد رسانه‌ای معلمان و دانش‌آموزان؛ عدم استرس کلاس حضوری و مهمه‌ها و شلوغی‌های کلاس درس؛ جذاب و هیجان‌انگیز بودن فضای مجازی برای دانش‌آموزان. هر کدام از این فرصت‌ها بطور مختصر شرح داده می‌شوند.

۱- درگیری بیشتر اولیاء با فرایند آموزش و یادگیری دانش‌آموزان و افزایش مسئولیت‌پذیری آنان

اکثر معلمان (۲۲ نفر از ۳۰ نفر) بیان کردند که با مجازی شدن آموزش و نصب برنامه شاد روی گوشی اولیاء، اولیاء بیشتر با فرایند آموزش آشنا شدند و بیشتر درگیر این کار شدند و این کار باعث پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزانی که در کلاس کمتر احساس مسئولیت می‌کردند شده است. معلم کد ۱۵ در این رابطه می‌گوید «سال‌های قبل که آموزش‌ها به صورت حضوری بود درس را می‌دادیم بچه‌ها به خانه رفته و تکالیف را حل می‌کردند و اولیاء اطلاع چندانی از روش‌های جدید تدریس نداشتند که ما فلان مبحث را با چه روشی تدریس کردیم اما الان که مجازی شده کلیپ را وقتی در گروه قرار می‌دهیم، هم خانواده و هم بچه‌ها با هم می‌نشینند این کلیپ را می‌بینند و من که این دو سال به وفور شاهد این بودم که خانواده می‌گفتند ما خودمان هم این سبک را بلد نبودیم و با کلیپ شما تازه این روش جدید را یاد گرفتیم و این خیلی کار معلم را راحت می‌کرد؛ چون ما در زمان حضوری یک مبحث را درس می‌دادیم اما اولیاء در خانه آن را با روش دیگری توضیح می‌دادند و دانش‌آموز دچار دوگانگی می‌شد».

معلم کد ۲ نیز می‌گوید «در ایام کرونا که استفاده از برنامه شاد در روند آموزش متداول بود مسئولیت‌پذیری اولیاء افزایش یافته بود و آنها با یادگیری دانش‌آموز بیشتر ارتباط داشتند و بیشتر درگیر فرایند آموزش می‌شدند».

معلم کد ۲۵ در این رابطه می‌گوید «مسئولیت‌پذیری اولیاء افزایش یافته بود و آنها با یادگیری دانش‌آموزان بیشتر ارتباط داشتند و درگیر فرایند آموزش می‌شدند در این مدت سرعت انتقال اطلاعات افزایش یافت و اطلاعات جدید ارائه می‌شد».

۲- نداشتن محدودیت زمانی برای دسترسی به مطالب آموزشی

تقریباً همه معلمان اذعان داشتند که در فضای مجازی و شبکه آموزشی شاد این شرایط برای همه دانش‌آموزان فراهم بود که در ایام هفته و حتی روزهای تعطیل و هر موقع از شبانه روز که خواستند بتوانند به مطالب آموزشی دسترسی داشته باشند و هیچ گونه محدودیت زمانی وجود ندارد. «بنابراین نبود محدودیت زمانی در دسترسی به مطالب آموزشی این امکان را برای دانش‌آموزانی که در ساعت تشکیل کلاس دچار مشکل می‌شدند و یا نتشون قطع می‌شد و یا وسیله ارتباطی نداشتند، فراهم می‌کرد که براحتی مطالب تدریس شده را دانلود کنند و کلیپ‌های آموزشی ارسال شده را ببینند». در همین رابطه معلم کد ۹ می‌گوید «مهم‌ترین و مشمثرترین نتایجی که استفاده از برنامه شاد به وجود آورده بود این است که مطالب همیشه و در همه جا در دسترس دانش‌آموزان است و هر موقع که احساس نیاز کنند به آن مراجعه می‌کنند همچنین امکان تکرار چندین باره مطالب برای دانش‌آموزان وجود دارد و از این لحاظ در وقت معلم برای تکرار و مرور صرفه‌جویی می‌شود. همچنین برای من به عنوان معلم این امکان را به وجود آورده است که از روش‌های متنوع خودم و دیگر همکاران استفاده کنم».

۳- فرصت بیشتر برای توجه به دانش‌آموزان ضعیف

برخی از معلمان (۱۰ نفر از ۳۰ نفر) اذعان کردند که با توجه به مجازی بودن آموزش و داشتن فرصت بیشتر در زمان‌های خارج از زمان تشکیل کلاس درس، می‌توان از این فرصت استفاده کرد و دانش‌آموزانی که ضعیف هستند بیشتر به آنها توجه شود و ضعف آنها برطرف گردد. معلم کد ۱۸ می‌گوید «برای دانش‌آموزان ضعیف که ما قبلاً در زمان حضوری، وقت اضافی نداشتیم که با آنها کاربرگ جداگانه کار کنیم یا بازخورد مستقیم دهیم یا بالای سر آنها باشیم اما در آموزش مجازی خیلی راحت‌تر است چون من یک ساعت از زمان درسم را به این دانش‌آموزان اختصاص داده تا آنها را ارتقا دهم در حالی که در کلاس حضوری این امکان وجود نداشت که یک ساعت کامل با آنها کار کنم و کاربرگ جداگانه بدهم و حتی در زمان‌های خارج از زمان تشکیل کلاس نیز این فرصت هست که با این دانش‌آموزان کار کنیم».

۴- حذف هزینه‌های رفت و برگشت از مدرسه یا صرفه‌جویی در هزینه‌ها

اکثر از معلمان (۱۹ نفر از ۳۰ نفر) اذعان داشتند که در شرایط آموزش مجازی که در منزل تدریس انجام می‌شد هزینه‌های تردد معلمان و سرویس دانش‌آموزان برای رفتن به مدرسه و برگشتن به خانه حذف شد. معلم کد ۱ می‌گوید «من که راهم دور بوده و باید یک ساعت و نیم در مسیر رفت و برگشت مدرسه می‌بودم این مسافت طولانی حذف شده و این هزینه اضافی حذف شد و هم زمانی که برای این مسیر می‌گذاشتم محفوظ ماند. این مورد کار من را نسبتاً راحت کرد چون خیلی در مسیرها اذیت بودم و مشکلاتی برای رفت و آمد داشتم. از طرفی خانواده‌ها هم به همین شکل بودند که بعضی از خانواده‌ها هزینه‌های زیادی بابت سرویس می‌دادند که این هزینه کلاً برایشان حذف شد و خیلی خوب بود.» در همین رابطه معلم کد ۸ می‌گوید «در گذشته خانواده‌ها هزینه‌هایی برای لباس، رفت و آمد و خوراکی‌های روزانه دانش‌آموزان صرف می‌کردند اما استفاده از آموزش مجازی و برنامه شاد باعث حذف این موارد شد که به نفع خانواده‌ها بود.»

۵- شناسایی معلمان توانمند و خلاق

برخی از معلمان (۱۱ نفر از ۳۰ نفر) اذعان کردند که آموزش مجازی باعث شناسایی معلمان خلاق و توانمند شده که از این فرصت توانستند استفاده کنند، تولید محتوا کنند و شیوه‌های تدریس خلاق را بکار گیرند. معلم کد ۲۷ می‌گوید «استفاده از برنامه شاد و آموزش مجازی باعث شد معلمان توانمند و خلاق شناسایی و معرفی شوند و از آنها در کارهای آموزشی استفاده شود. در گذشته معلمان در کلاس‌های خود مشغول تدریس بودند و از روند تدریس و چگونگی تدریس همکاران خود آگاهی و شناخت نداشتند اما استفاده از برنامه شاد باعث شده بود که معلمان بتوانند فایل‌ها و تجارب خود را به اشتراک بگذارند و بهترین آموزش را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهند.» معلم کد ۳ می‌گوید «فضای مجازی باعث شد برخی از معلمان توانا شناسایی شده و به عنوان مدرس دوره‌های آموزشی انتخاب شوند و حتی کلیپ‌های آموزشی مناسبی تولید و در اختیار دیگران گذاشتند.»

۶- علاقه‌مند شدن دانش‌آموزان به امور پژوهشی

برخی از معلمان (۱۰ نفر از ۳۰ نفر) بیان کردند آموزش مجازی خیلی از دانش‌آموزان را به کارهای پژوهشی علاقه‌مند کرده است. چون آنها یاد گرفتند که منبع یادگیری تنها کتاب و مدرسه نیست و می‌توانند کلیپ‌های آموزشی را دانلود نمایند و مقالاتی که در زمینه موضوعات

درسیشون هست را جستجو کنند. در همین زمینه معلم کد ۱۴ می گوید « من به بچه‌ها گفتم که برنامه آموزش را نگاه کنند و یا از سایت‌های معتبر مقالات مناسب را دانلود و استفاده کنند. این کار به دانش‌آموزان کمک می‌کند که بهتر مطالب رو یاد بگیرند و خودشان دست به تحقیق بزنند و مطالب علمی رو پیدا کنند». معلم کد ۱ می گوید « یکی از مزیت‌هایی که این شبکه برای دانش‌آموزان علاقه‌مند به کارهای رایانه‌ای ایجاد کرد تهیه کلیپ‌هایی بود که توسط خود بچه‌ها تولید می‌شد در واقع باعث شکوفایی استعداد بچه‌ها در این زمینه شد»

۷- قرنطینه شدن اجباری معلمان و دانش‌آموزان با وجود ویروس کوید ۱۹ و جبران عقب افتادگی تحصیلی آن‌ها

اکثر معلمان به این مسئله اذعان کردند برنامه شاد و فضای مجازی این امکان را به معلمان و دانش‌آموزان می‌داد که به خاطر ویروس کرونا از خانه خارج نشوند و در خانه قرنطینه شوند و همزمان دانش‌آموزان بتوانند به درس و تکالیف خود برسند. اگر مدارس فعال و حضوری بودند باعث انتشار بیشتر این ویروس در بین معلمان و دانش‌آموزان و در نهایت در سطح جامعه می‌شد. همچنین دسترسی داشتن دانش‌آموزان در تمام روزها حتی روزهای تعطیل و برقراری آموزش و جبران عقب افتادگی تحصیلی بود. معلم کد ۱۲ می گوید « استفاده از این برنامه باعث می‌شد که عقب افتادگی تحصیلی دانش‌آموزان در ایام قرنطینه جبران شود و اگر دانش‌آموزی از سال گذشته مطالبی را هنوز به خوبی یاد نگرفته باشد در آموزش مجازی امکان جبران آنها و یادگیری مجدد وجود داشت. به هر حال شبکه آموزشی شاد شرایطی را برای دانش‌آموزان فراهم کرده که بتوانند از مطالب و کلیپ‌های آموزشی بهره ببرند و کمبودهای تحصیلی خود را جبران کنند».

۸- بالا رفتن سواد رسانه‌ای معلمان و دانش‌آموزان

تقریباً نیمی از معلمان اذعان داشتند که شرایط آموزش مجازی به معلمان و دانش‌آموزان کمک کرده که سواد رسانه‌ای خودشان را گسترش دهند چون تا قبل از ویروس کرونا خیلی از معلمان و دانش‌آموزان با این فضا آشنا نبودند و در ابتدای کار هم با مشکلات زیادی روبرو شدند ولی رفته رفته با فضای مجازی آشنا شده و در دوره‌های آموزشی مختلفی شرکت کردند و توانستند خودشان را با فضای مجازی هماهنگ کنند و کارشان را به نحو احسن انجام دهند. معلم کد ۱۱ می گوید «خیلی از همکاران تا حالا حتی گوشی هوشمند هم نداشتند و اصلاً با فضای مجازی آشنایی نداشتند و حتی خیلی از آنها رایانه هم نداشتند و تایپ کردن هم

بلد نبودند و همچنین خیلی از دانش‌آموزان نیز همین مشکل را داشتند ولی توانستند در مدت کوتاهی خیلی از این کمبودها را جبران کنند و در این زمینه پیشرفت کنند».

۹- عدم استرس کلاس حضوری و همه‌ها و شلوغی‌های کلاس درس

برخی از معلمان (۱۲ نفر از ۳۰ نفر) متذکر شدند که شبکه آموزشی شاد و فضای مجازی کمک زیادی کرده که آن استرس و فضای شلوغ کلاس‌های درس را نداشته باشیم و آن همه‌هایی که بعضی وقت‌ها در کلاس‌های حضوری شاهدش بودیم را نداشته باشیم و از این جهت فشار کمتری را تحمل کنیم. در همین رابطه معلم کد ۲۹ می‌گوید «موقعه‌ای که کلاس حضوری بود چون تعداد شاگردانم ۴۵ نفر بودند بالاخره بچه هستند و حرف می‌زنند بعضی وقت‌ها از سروصدای زیاد آنها سردرد می‌گرفتم و ساعت‌ها عصبی بودم ولی الان دیگه این استرس و فشار رو نداریم و از این جهت خیلی عالی هست».

۱۰- جذاب و هیجان‌انگیز بودن فضای مجازی برای دانش‌آموزان

بنظر اکثر معلمان (۲۰ نفر از ۳۰ نفر) چون بیشتر دانش‌آموزان و مخصوصاً دانش‌آموزان ابتدایی تجربه فضای مجازی و کلاس مجازی رو نداشتند و هیچ وقت گوشی هوشمند نداشتند که بتوانند این فضا را تجربه کنند و بتوانند کارهای رسانه‌ای انجام دهند، تجربه کلاس مجازی و داشتن گوشی هوشمند که می‌توانستند کارهایی انجام دهند برای آن‌ها بسیار جذاب و هیجان‌انگیز بود. معلم کد ۳۰ می‌گوید «وقتی دانش‌آموز می‌توانست کلیپی آماده کند و توی گروه هم‌کلاسی‌های خود بفرستد و بقیه دوستانش کارش را تایید می‌کردند برایش بسیار جذاب و هیجان‌انگیز بود و یا این‌که می‌توانستند صدای خودشان را ضبط کنند و برای بقیه بفرستند. این کارها به دانش‌آموزان کمک می‌کرد که اعتماد به نفسشون بهتر بشه و بیشتر در فعالیت‌های کلاسی شرکت کنند و دواطلب ارائه درس بشن».

چالش‌های مطرح شده توسط معلمان در رابطه با تدریس در شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد)

با توجه به مطالب مطرح شده که در دوره ابتدای و متوسطه هیچ تجربه و سابقه آموزش مجازی وجود نداشت، این سوال مطرح شده که معلمان عزیز در فرآیند تدریس در شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد) با چه چالش‌هایی روبرو بودید؟ بعد از مصاحبه‌هایی که انجام شد نکته و نظرات زیادی از طرف معلمان مطرح شد و در نهایت پس از جمع‌بندی و طبقه‌بندی

مطالب چالش‌های زیر شناسایی شدند: دسترسی نداشتن همه دانش‌آموزان به نت و قطع و وصل شدن مداوم آن؛ مشکل بودن ارزشیابی و سنجش واقعی دانش‌آموزان؛ عدم تحرک دانش‌آموزان و چاق شدن آنها؛ سنگین بودن هزینه‌های اینترنت و هزینه‌های جانبی برای برخی از خانواده‌ها؛ وابستگی زیاد و اعتیاد دانش‌آموزان به گوشی و تبلت؛ نادیده گرفته شدن تفاوت‌های فردی؛ اختلال در رشد اجتماعی دانش‌آموزان؛ فراهم شدن امکان تقلب برای دانش‌آموزان؛ سخت بودن تصحیح اوراق امتحانی و بررسی تکالیف دانش‌آموزان؛ توجه صرف به آموزش و نادیده گرفتن پرورش دانش‌آموزان؛ از بین رفتن رقابت سالم در بین دانش‌آموزان؛ کمتر شدن انگیزه دانش‌آموزان و جدی نگرفتن کلاس‌های درس. هر کدام از این چالش‌ها بطور مختصر شرح داده می‌شوند.

۱- ضعیف بودن و قطع و وصل مداوم نت و دسترسی نداشتن همه دانش‌آموزان به آن
یکی از چالش‌هایی که اکثر معلمان (۲۰ نفر از ۳۰ نفر) اذعان داشتند این بود که در این فضای مجازی خیلی از دانش‌آموزان به نت دسترسی نداشتند و حتی آنهایی هم که دسترسی داشته‌اند بطور مرتب با قطع و وصل شدن نت روبرو بودند. مخصوصاً دانش‌آموزانی که در حاشیه شهر و روستاها و مناطق عشایرنشین بودند بیشتر با این چالش روبرو شدند. معلم کد ۲۹ می‌گوید «معلمان و دانش‌آموزان مجبور بودن بطور مرتب و مخصوصاً صبح‌ها به صورت آنلاین در کلاس‌ها حاضر شوند و این ترافیک باعث می‌شد سرویس‌دهی پایین بیاد. وقتی سرعت نت ضعیف باشد نمی‌شه کلیپ‌های آموزشی فرستاد و مجبور بودیم حجم کلیپ‌ها را خیلی کم کنیم تا ارسال شوند و کیفیت کار کم می‌شد و یا اینکه اصلاً ارسال نمی‌شد و از سر اجبار بسمت پیام‌رسان‌های دیگر می‌رفتیم. خیلی از وقت‌ها شبکه شاد هم جوابگو نبود. این مشکلات باعث می‌شد برخی دانش‌آموزان هم به بهانه کند بودن سرعت نت به موقع در کلاس حاضر نشوند».

۲- مشکل بودن ارزشیابی و سنجش واقعی دانش‌آموزان

نیمی از معلمان (۱۵ نفر از ۳۰ نفر) اعتقاد داشتند که سنجش واقعی دانش‌آموزان در شرایط مجازی بسیار سخت و دشوار بود چون نمی‌دانستیم آیا خود دانش‌آموز امتحان می‌دهد و یا کسان دیگری بجای او امتحان می‌دهند.

معلم کد ۲۲ می‌گوید «مشکل بعدی در ارزشیابی‌های ما بود که ما معلمان زمانی که آموزش مجازی شد در ارزشیابی‌هایمان دچار مشکل شدیم چون نمی‌دانستیم واقعاً مثلاً آزمونی که

می‌گیریم را دانش‌آموز نوشته است یا خانواده به او کمک کردند. چون خانواده‌ها اصرار دارند بچه‌های خود را بالاتر نشان دهند در حالی که اگر این بالا بردن دروغین باشد به ضرر دانش‌آموز است و در مدارس دولتی با ۳۶-۳۷ دانش‌آموز هر روز لایو برگزار کنیم یا هر روز از همه بپرسیم یا امتحان ریاضی ده سواله را تصویری بگیریم، این امکان شاید در مدارس غیردولتی با تعداد دانش‌آموز کم وجود داشته باشد اما در مدارس دولتی با تعداد زیاد دانش‌آموز این امکان وجود ندارد که بخواهیم همه امتحانات، املاها، پرسش‌ها را به صورت تصویری بگیریم». در همین رابطه معلم کد ۱۷ می‌گوید «در آموزش مجازی، سنجش و یادگیری واقعی دانش‌آموزان مشکل بود چون ما نمی‌دانستیم چه کسی پشت گوشی نشسته است و در کلاس حاضر می‌شود و آیا دانش‌آموز در کل روند تدریس حضور دارد یا نه. این کار ما را مخصوصاً هنگام آزمون‌ها بسیار سخت می‌کرد و نمی‌توانستیم سنجش واقعی از دانش‌آموزان داشته باشیم». معلم کد ۱۶ می‌گوید «یکی از مهمترین چالش‌های ما در استفاده از برنامه شاد برای آموزش مجازی شیوه ارزشیابی و میزان صحت نمرات اکتسابی بود چرا که ما هیچ‌گونه نظارتی بر روی دانش‌آموزان نداشتیم هر چند این نکته‌ها از قبل به والدین گوشزد شده بود اما باز هم نمی‌توانستیم روی آنها کنترل داشته باشیم. برای همین سعی می‌کردم که از سوالات سطح بالای دانشی استفاده کنم که پاسخ آنها مستقیم در کتاب نبود و برای پاسخگویی نیاز به تسلط بر محتوای درسی داشتند»

۳- عدم تحرک دانش‌آموزان و چاق شدن آنها

برخی از معلمان (۱۷ نفر از ۳۰ نفر) معتقدند که در فضای آموزش مجازی چون دانش‌آموزان هیچ‌گونه تحرکی ندارند و همیشه مجبورند در منزل و پشت سیستم یا گوشی باشند، باعث اضافه وزن و چاقی آنها شده است و این چاقی خود زمینه‌ساز بیماری‌های دیگری در آنها می‌شود. معلم کد ۶ می‌گوید «دانش‌آموزان من در روستا هستند و فعالیت‌های بدنی و ورزشی را در کنار درس داشتند اما من این دانش‌آموزان را از کلاس اول می‌شناختم و آن‌ها را دیده بودم و حالا که در کلاس سوم زیر دست من هستند خیلی چاق شده بودند و عدم تحرک باعث شده بود که روی وضعیت جسمانی آن‌ها تاثیر بگذارد و من واقعاً این مورد را به عینه دیدم». در همین رابطه معلم کد ۳ می‌گوید «برنامه شاد روی روند تدریس درس من که معلم ورزش هستم تاثیر بسیار زیادی از جهت منفی بودن گذاشت. ورزش عملاً ماهیت عملی دارد و نمی‌توان آن را به صورت مجازی آموزش و انتقال داد. در این مدت استفاده از برنامه شاد، زنگ‌های ورزش عملاً به زنگ‌های استراحت دانش‌آموزان تبدیل شده بود زیرا آنها نمی‌توانستند

در محیط خانه فعالیت‌های عملی انجام دهند چرا که امکان فراهم کردن امکانات ورزشی برای همه به صورت یکسان فراهم نبود از این رو نمی‌توانستیم از دانش‌آموزان یک انتظار مساوی را داشته باشیم. بنابراین کار ما در برنامه شاد صرفاً آموزش مهارت‌های ورزشی به صورت تئوری بود و ارزشیابی ما هم به همین صورت انجام گرفت. عدم انجام فعالیت‌های ورزشی تاثیر بسیار منفی روی رشد دانش‌آموزان گذاشته است از جمله این‌که بعد از حضوری شدن کلاس‌ها شاهد افزایش وزن بسیار زیاد در اکثر دانش‌آموزان بودیم علاوه بر آن نسبت به فعالیت‌های ورزشی بی‌رغبت و بی‌میل شده بودند».

۴- سنگین بودن هزینه‌های اینترنت و هزینه‌های جانبی برای برخی از خانواده‌ها

اکثر معلمان (۲۳ نفر از ۳۰ نفر) اعتقاد داشتند که در این فضای آموزش مجازی هزینه‌های نت و هزینه‌های جانبی مثل خرابی و تعمیر گوشی و وسایل ارتباطی برای بیشتر خانواده‌ها مخصوصاً خانواده‌هایی که چند فرزند مدرسه رو داشتند، بسیار سنگین بود. معلم کد ۱۱ می‌گوید «استفاده از این برنامه، خلاقیت معلمان را در ارائه آموزش‌های مفید افزایش داد. دانش‌آموزان خانواده‌های ثروتمند از آموزش مناسب بهره‌مند می‌شدند و مشکلی جهت تامین نت و وسایل آموزشی و کمک آموزشی نداشتند ولی دانش‌آموزان محروم و کم بضاعت همچنان از روند تحصیلی عقب ماندند چون هزینه‌های اینترنت زیاد بود و علاوه بر سنگینی هزینه اینترنت، هزینه‌های جانبی نیز برای آنها دردسرساز بود». در همین رابطه معلم کد ۱۸ می‌گوید «بعضی از شاگردان من، دو یا سه نفر خواهر و برادر بودن که مجبور بودن از یک گوشی استفاده کنند ممکن بود که کلاس‌ها تداخل داشته باشند و عملاً هر دو یا سه دانش‌آموز از این نوع حضور در کلاس، بهره‌ای نمی‌بردند و به علت مشکلات مالی نمی‌توانستند چند گوشی تهیه کنند و هزینه‌های نت و جانبی هم برایشون سنگین بود».

۵- وابستگی زیاد و اعتیاد دانش‌آموزان به گوشی و تبلت

برخی از معلمان اذعان داشتند که آموزش مجازی باعث شده که همه دانش‌آموزان به سمت گوشی و تبلت و دیگر وسایل ارتباطی روی بیاورند و به نوعی به آنها اعتیاد پیدا کنند. معلم کد ۱۲ می‌گوید «قبلاً ما و خانواده‌ها به بچه‌ها می‌گفتیم چرا گوشی دستتون هست ولی الان می‌گیم گوشیت کجاست و چرا کار نمی‌کنی. در واقع الان همه دانش‌آموزان به نوعی معتاد گوشی شدند و درگیر فضای مجازی شدند و نداشتن تجربه در این زمینه باعث بروز مشکلات

زیادتی برای خیلی از دانش‌آموزان شده است. خانواده‌ها شاکمی هستند که دیگه نمی‌تونند گوشه‌روی رو از فرزندانشان جدا کنند و آنها به طور کامل وابسته شدند».

۶- نادیده گرفته شدن تفاوت‌های فردی

برخی از معلمان (۱۲ نفر از ۳۰ نفر) اعتقاد داشتند که در آموزش به صورت مجازی به تفاوت‌های فردی کمتر توجه می‌شود. چون معلمان نمی‌توانند شناخت کافی از وضعیت دانش‌آموزان خود پیدا کنند. در همین رابطه معلم کد ۷ می‌گوید «من چون دانش‌آموزانم را ندیدم و نتونستم شناخت کافی از آنها پیدا کنم بنابراین نتوانستم براساس توانایی‌های فردی آنها بشون تکلیف بدم و این مسئله در کلاس باعث مشکلاتی هم برای خودم و هم برای برخی از دانش‌آموزان شده است. لازم است که ما از لحاظ روحی و روانی، فیزیکی و علمی نسبت به دانش‌آموزانمون شناخت پیدا کنیم تا بتوانیم بخوبی کارمان را انجام بدیم».

۷- اختلال در رشد اجتماعی دانش‌آموزان

یکی دیگر از چالش‌هایی که خیلی از معلمان به آن اشاره داشتند اختلال در رشد اجتماعی دانش‌آموزان در فضای آموزش بصورت مجازی است. حضوری بودن دانش‌آموزان و در کنار هم درس خواندن و بودن در فضای کلاس در کنار همدیگر، همه این‌ها کمک به رشد اجتماعی دانش‌آموزان می‌کند که در آموزش مجازی این اتفاق نمی‌افتد. معلم کد ۱۰ می‌گوید «مشکلی که من تصور می‌کردم فقط در دانش‌آموزان کلاس من وجود دارد اما زمانی که با دیگر همکاران صحبت کردم و فهمیدم که آنها هم این مشکل را دارند این بود که در رشد اجتماعی دانش‌آموزان اختلال ایجاد شده است؛ چون طی این دو سال که در خانه بودند و آموزش مجازی شده بود تعاملی نداشتند. در زمان حضوری این فضای تعاملی وجود داشت اما در دوران کرونا از نظر اجتماعی یک سطح عقب‌تر بودند مثلاً دانش‌آموزان امسال من که کلاس سوم هستند اصلاً شباهتی به بچه‌های کلاس سومی سال‌های قبل نداشتند و یک پله پایین‌تر بودند و هنوز از نظر اجتماعی و آداب و رفتاری که دانش‌آموز باید سر کلاس داشته باشد، بزرگ نشده بودند».

۸- فراهم شدن امکان تقلب برای دانش‌آموزان

تقریباً همه معلمان به این مسئله اذعان داشتند که در شرایط مجازی نمی‌توان جلوی تقلب دانش‌آموزان را گرفت و از هر ترفندی استفاده کنیم باز هم راهی برای تقلب پیدا می‌کنند چون ما دسترسی به آنها نداریم که بتوانیم آنها را کنترل کنیم و این کار را برای ما معلمان که

بتوانیم سنجش دقیقی داشته باشیم سخت کرده است. معلم کد ۱ می‌گوید «نمرات دانش آموزان غیر قابل اعتماد بودند چون نظارت مستقیمی وجود نداشت که این مشکل تا به امروز به صورت محسوس وجود دارد و امتحان حضوری امسال بیشتر ما را به این نتیجه رساند و بعدها به دلیل امتحان کردن روش‌های مختلف از جمله پرسش با تایپ، پرسش با فایل صوتی، امتحان با سایت، امتحان تصویری، امتحان با ارسال فایل، امتحان در گروه و دریافت تصویر پاسخنامه که تصحیح را چندین برابر سخت‌تر می‌کرد و استفاده از دیگر روش‌ها کار را پیش بردیم و سعی کردیم به نتیجه مطلوب برسیم ولی باز هم بچه‌ها تقلب می‌کردند».

۹- سخت بودن تصحیح اوراق امتحانی و بررسی تکالیف دانش‌آموزان

یکی دیگر از چالش‌هایی که همه معلمان اذعان داشتند سخت بودن تصحیح اوراق امتحانی با گویی یا رایانه و همچنین چک کردن تکالیف دانش‌آموزان بود. انجام این کار صدمات زیادی به بینایی معلمان و دانش‌آموزان زده است و خیلی از آن‌ها در این مدت دچار مشکلات بینایی و عینکی شدن برخی از آنان شده است. معلم کد ۵ می‌گوید « من وقتی امتحان می‌گرفتم و مخصوصاً اگر تشریحی بود عذاب می‌کشیدم تا برگه‌ها را که از طریق فضای مجازی ارسال می‌کردند تصحیح کنیم و یکی از بدترین کارها بود و اگر شفاهی می‌خواستیم بپرسم باز هم مشکلاتی دوچندان وجود داشت و خیلی از بچه‌ها دچار مشکل نت بودند و نمی‌توانستند براحتی آزمون بدن».

۱۰- توجه صرف به آموزش و نادیده گرفتن پرورش دانش‌آموزان

برخی از معلمان (۱۳ نفر از ۳۰ نفر) معتقدند که در فضای آموزش مجازی فقط به بخش آموزش توجه شده و پرورش فراموش شده البته امکان انجام کارهای پرورشی در این شرایط کار سختی بود و نمی‌شد به نتیجه آن خوش بین بود. معلم کد ۱۴ می‌گوید « خیلی از نکات پرورشی را فقط می‌توان در تعاملات آموزش داد مثلاً مفهوم گذشت یا دوستی یا قرض دادن اما دانش‌آموزان هیچ کدام از این مفاهیم را نمی‌توانستند از طریق برنامه یاد بگیرند چون این برنامه فقط با هدف آموزش ایجاد شد و پرورش کمرنگ شده بود که در بحث آموزش هم کامل نبود. بسیاری از مهارت‌ها هم در این برنامه قابل آموزش نبود. در زمان حضوری دانش‌آموز یاد می‌گرفت که زمان خواب خود را تنظیم کند که صبح به موقع بیدار شود و به مدرسه برود. یا لباس پوشیدن، آماده شدن برای مدرسه، بستن بند کفش، تنظیم برنامه درسی با کمک اولیا و غیره. اما این مهارت‌ها را

دانش‌آموز در آموزش حضوری می‌آموخت ولی در آموزش مجازی این موارد کاملاً حذف شده بود».

۱۱- از بین رفتن رقابت سالم در بین دانش‌آموزان

برخی از معلمان (۱۰ نفر از ۳۰ نفر) اعتقاد داشتند که در آموزش مجازی آن رقابت سالمی که در کلاس‌های

حضوری کمک به رشد دانش‌آموزان می‌کرد، حذف شده است. معلم کد ۲۵ می‌گوید «دانش‌آموزان در زمان حضوری با هم به رقابت سالم می‌پرداختند اما استفاده از برنامه شاد و آموزش مجازی روحیه رقابت طلبی را در آن‌ها کاست که این کاهش رقابت طلبی به دلیل نبودن حس و انگیزه کافی در دانش‌آموزان برای درس خواندن بود به طوری که ما دانش‌آموزانی را به یاد داریم که در زمان حضوری بسیار زرتنگ و پیشرو بودند اما از زمان استفاده از برنامه شاد رفته‌رفته افت کردند و از روند تحصیل جا ماندند».

۱۲- کمتر شدن انگیزه دانش‌آموزان و جدی نگرفتن کلاس‌های درس

برخی از معلمان (۱۶ نفر از ۳۰ نفر) اذعان داشتند که شرایط آموزش مجازی و حضوری نبودن کلاس‌ها باعث کم شدن انگیزه در دانش‌آموزان شده و دیگه میلی به درس خواندن ندارند. معلم کد ۴ می‌گوید «استفاده از آموزش مجازی و برنامه شاد باعث کاهش انگیزه در برخی از دانش‌آموزان به تحصیل شد که با توجه به آمارها ما شاهد افزایش میزان ترک تحصیل در این مدت بودیم. چون برخی از معلمان به تدریس و ارزشیابی و بازخوردها اهمیت نمی‌دادند و وقت زیادی برای انجام این کارها صرف نمی‌کردند. من شاهد بودم که دوتا از دانش‌آموزانم ترک تحصیل کردند».

بحث و نتیجه‌گیری

آموزش مجازی ابزاری سودمند برای بهبود کیفیت یاددهی و یادگیری است. این نوع آموزش، رویکردی خلاقانه برای انتقال آموزش با شیوه‌های الکترونیکی اطلاع‌رسانی است که دانش، مهارت‌ها و دیگر توانایی‌های اجرایی یادگیرنده را بهبود می‌بخشد (سیریتانگ‌تاورن^۱ و همکاران، ۲۰۰۶). نظام‌های آموزشی برخط، برای استفاده کنندگان، منفعی را در سرتاسر دنیا فراهم کرده است. این مزایا عبارتند از افزایش امکان دستیابی به اطلاعات، انتقال بهتر محتوا،

^۱ -Siritongthaworn

دستور کارهای فردی شده، محتوای استاندارد شده، مسئولیت‌پذیری، امکان دستیابی در زمان نیاز، قابلیت تنظیم با سرعت یادگیری هر فرد، تعامل‌پذیری، اعتماد به نفس و رضایت‌مندی (بهوسیری^۱، ۲۰۱۱).

پژوهش حاضر با هدف تحلیل پدیدارشناختی تجربه زیسته معلمان درباره بررسی فرصت‌ها و چالش‌های تدریس در شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد) انجام شد. به‌طور کلی، تحلیل متنی مصاحبه‌های انجام شده با معلمان نشان داد که در مجموع ۱۰ فرصت و ۱۲ چالش در رابطه با آموزش در شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد) شناسایی شدند.

فرصت‌های آموزش در شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد) که شناسایی شدند شامل: درگیری بیشتر اولیاء با فرایند آموزش و یادگیری دانش‌آموزان؛ نداشتن محدودیت زمانی برای دسترسی به مطالب آموزشی؛ فرصت بیشتر برای توجه به دانش‌آموزان ضعیف؛ حذف هزینه‌های رفت و برگشت از مدرسه یا صرفه‌جویی در هزینه‌ها؛ شناسایی معلمان توانمند و خلاق؛ علاقه‌مند شدن دانش‌آموزان به امور پژوهشی؛ قرنطینه شدن اجباری دانش‌آموزان با وجود ویروس کوید ۱۹ و جبران عقب افتادگی تحصیلی آن‌ها؛ بالا رفتن سواد رسانه‌ای معلمان و دانش‌آموزان؛ عدم استرس کلاس حضوری و همه‌په‌ها و شلوغی‌های کلاس درس؛ جذاب و هیجان‌انگیز بودن فضای مجازی برای دانش‌آموزان، می‌باشند.

از جمله فرصت‌های شناسایی شده درگیری بیشتر اولیاء با فرایند آموزش و یادگیری دانش‌آموزان و علاقه‌مند شدن دانش‌آموزان به امور پژوهشی می‌باشد که با نتایج تحقیقات پالوف و پرات^۲ (۲۰۰۵) و کلارک و اسکات^۳ (۲۰۰۸) همسو می‌باشد. در شرایط آموزش مجازی خانواده‌ها مجبور بودند درگیر آموزش فرزندان خود شوند مخصوصاً اگر دانش‌آموز ابتدایی داشتند بیشتر درگیر این کار می‌شدند. این همراهی خانواده باعث می‌شد که علاقه دانش‌آموزان بیشتر بشه و حتی دست به کارهای تحقیقاتی هم بزنند.

از دیگر فرصت‌های مطرح شده قرنطینه شدن اجباری دانش‌آموزان با وجود ویروس کوید ۱۹ و جبران عقب افتادگی تحصیلی آنان و حذف هزینه‌های رفت و برگشت از مدرسه یا صرفه‌جویی در هزینه‌ها می‌باشد که با نتایج تحقیقات ایسنبرگ و اسکوبار^۴ (۲۰۲۰)؛ مقیمی و همکاران (۱۴۰۰) همسو می‌باشد. بنابراین قرنطینه شدن اجباری دانش‌آموزان کمک زیادی به عدم انتشار بیشتر کرونا در سطح کشور کرده و همچنین باعث کاهش هزینه‌های تردد به

¹ -Bhuasiri

² - Palloff & Pratt

³ -Clark & Scott

⁴ -Eisenberg & Escobar

مدرسه برای خانواده‌ها شده است و دانش‌آموزانی که دچار عقب ماندگی تحصیلی شده بودند توانستند در این شرایط مشکل خودشان را برطرف کنند.

فرصت‌های دیگر از جمله نداشتن محدودیت زمانی برای دسترسی به مطالب آموزشی و فرصت بیشتر برای توجه به دانش‌آموزان ضعیف هستند که معلمان در مصاحبه‌های خود به آنها اشاره داشتند. دانش‌آموزان بدون محدودیت زمانی و در هر وقت از شبانه روز می‌توانستند از مطالب آموزشی موجود در سامانه استفاده کنند و معلمان فرصت بیشتری برای کار کردن با دانش‌آموزان ضعیف داشتند. این دست آورد با نتایج تحقیق عباسی و همکاران(۱۳۹۹) همسو می‌باشد.

یکی دیگر از فرصت‌های مطرح شده توسط معلمان، جذاب و هیجان‌انگیز بودن فضای مجازی برای دانش‌آموزان است چون خیلی از آن‌ها مخصوصاً دانش‌آموزان ابتدایی قبلاً این فضا را تجربه نکرده بودند و برای آنها بسیار جذاب و هیجان‌انگیز بوده است که این نتیجه با نتایج تحقیق عباسی و همکاران(۱۳۹۹) و مقیمی و همکاران(۱۴۰۰) همخوانی دارد.

چالش‌های آموزش در شبکه آموزشی دانش‌آموزان(شاد) که شناسایی شدند شامل: دسترسی نداشتن همه دانش‌آموزان به نت و قطع و وصل شدن مداوم آن؛ مشکل بودن ارزشیابی و سنجش واقعی دانش‌آموزان؛ عدم تحرک دانش‌آموزان و چاق شدن آنها؛ سنگین بودن هزینه‌های اینترنت و هزینه‌های جانبی برای برخی از خانواده‌ها؛ وابستگی زیاد و اعتیاد دانش‌آموزان به گوشی و تبلت؛ نادیده گرفته شدن تفاوت‌های فردی؛ اختلال در رشد اجتماعی دانش‌آموزان؛ فراهم شدن امکان تقلب برای دانش‌آموزان؛ سخت بودن تصحیح اوراق امتحانی و بررسی تکالیف دانش‌آموزان؛ توجه صرف به آموزش و نادیده گرفتن پرورش دانش‌آموزان؛ از بین رفتن رقابت سالم در بین دانش‌آموزان؛ کمتر شدن انگیزه دانش‌آموزان و جدی نگرفتن کلاس‌های درس می‌باشند.

از جمله چالش‌های پژوهش جدی نگرفتن کلاس درس و کمتر شدن انگیزه دانش‌آموزان بوده است به گونه‌ای که به طور فاحش مشاهده شد برخی والدین اقدام به تکمیل تکالیف فرزندان خود می‌نمایند. این یافته با نتایج تحقیق مایسون^۱(۲۰۲۱) ناهمسو بوده است. آنها در پژوهش خود نشان دادند که درک، نگرش و آگاهی دانش‌آموزان از انجام برخط تکالیف در رده خوبی قرار داشته است.

¹- Maison

سنگین بودن هزینه‌های اینترنت و هزینه‌های جانبی برای برخی از خانواده‌ها؛ نداشتن بسته و اینترنت مناسب از دیگر چالش‌های مطرح شده توسط معلمان بوده که با یافته‌های یوباید^۱ و همکاران (۲۰۲۱)؛ عبدالهی و کیدوری (۱۴۰۱)؛ مرادی و ضرغامی همراه (۱۴۰۰) و عبدالهی قصون (۱۴۰۰) همسو می‌باشد. برخی از خانواده‌ها واقعاً توانایی خرید بسته‌های اینترنت را نداشتند و اگر چند فرزند مدرسه رو داشت این مشکل دو برابر می‌شد. بهتر بود آموزش و پرورش بسته‌های اینترنت رایگان در اختیار خانواده‌ها قرار می‌داد.

از دیگر چالش‌ها نادیده گرفتن تفاوت‌های فردی بود که همسو با یافته‌های ویدو^۲ و همکاران (۲۰۲۱) است. وقتی آموزش مجازی می‌باشد چون معلم، دانش‌آموزان را مشاهده نمی‌کند و نمی‌تواند به طور دقیق با ویژگی‌های فردی آنها آشنا بشود در نتیجه در تدریس و ارزشیابی نیز نمی‌تواند به این تفاوت‌ها فردی توجه داشته باشد و این یک چالش بزرگی برای معلمان است که فقط با حضوری شدن برطرف خواهد شد.

چالش دیگر سخت بودن تصحیح اوراق امتحانی و بررسی تکالیف دانش‌آموزان و ارزشیابی دقیق از دانش‌آموزان در فضای مجازی می‌باشد. وقتی برگ امتحانی به صورت کاغذی باشد تصحیح آن راحت‌تر از موقعه‌ای است که با گوشی یا رایانه این کار رو انجام بدی و کار ارزشیابی هم برای معلم سخت می‌شود چون دقیقاً نمی‌داند که آیا خود دانش‌آموز این جواب‌ها رو نوشته یا والدین او این کار را انجام دادند. این مطالب با نتایج تحقیق شمالی احمد آبادی و برخورداری احمد آبادی (۱۴۰۰) و تارادیس^۳ (۲۰۲۰) همسو می‌باشد.

از مشکلات دیگه‌ای که توسط معلمان مطرح شد وابستگی زیاد دانش‌آموزان به گوشی و تبلت و اختلال در رشد اجتماعی آنان می‌باشد. وقتی دانش‌آموزان مشغول کار با گوشی‌های خود باشند و درگیر فضای مجازی بشوند دیگه آن تعاملاتی که در مدارس حضوری اتفاق می‌افتاد را شاهدش نیستیم و در نتیجه در رشد اجتماعی آنها هم اختلال ایجاد می‌شود و دیگه براحتی نمی‌توانند با دیگران ارتباط خوبی برقرار کنند. این نتیجه با نتایج احمدی (۱۴۰۰)، ویدو و همکاران (۲۰۲۱) و عباسی و همکاران (۱۳۹۹) همگام می‌باشد.

در نهایت می‌توان این گونه نتیجه‌گیری کرد که اگر سامانه آموزشی دانش‌آموزان (شاد) نتواند چالش‌های ذکر شده را برطرف کند و همگام با ارزش‌های فرهنگی، اخلاقی و اجتماعی جامعه حرکت نکند در آینده نزدیک با مشکلات زیادی مواجه خواهد شد.

¹- Ubaidah

²- Widodo

³- Taradisa

پیشنهادات

- ۱- پیشنهاد می‌شود امکانات و زیرساخت‌های فناوری مورد بازسازی قرار گیرد.
- ۲- پیشنهاد می‌شود که فرهنگ سازی و استفاده درست از امکانات فضای مجازی در راس برنامه‌های آموزشی قرار گیرد و بودجه های لازم به این امر اختصاص داده شود.
- ۳- پیشنهاد می‌شود دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی برای توانمندسازی و آشناسازی معلمان و دانش‌آموزان در استفاده از شبکه آموزشی دانش‌آموزی تدارک دیده شود.
- ۴- پیشنهاد می‌شود ظرفیت تشکیل گروه و کانال را در شبکه بالا برده شود.

منابع و ماخذ

- احمدی، لیلیا(۱۴۰۰).واکاوی دغدغه معلمان از آموزش مجازی در دوره متوسطه(یک مطالعه پدیدار شناسانه). فصلنامه رویکردی نو در علوم تربیتی، ۴(۱)، ۳۵-۴۱.
- بهزادفر، مرجان(۱۳۹۴).تاثیر تکنولوژی آموزشی بر یادگیری دانش‌آموزان.دومین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی.
- بیرقی‌فرد، علی؛ کارگر، فاطمه؛ سالاری، صدیقه و کارگر، مجتبی(۱۳۹۹).شبکه آموزشی دانش‌آموزی (شاد). فصلنامه علمی تخصصی مطالعات کاربردی در علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی، سال سوم، شماره ۳، ۵۳-۶۵.
- حاجی، جمال؛ محمدی‌مهر، مژگان و محمدآذر، حدیقه(۱۴۰۰).بازنمایی مشکلات آموزش در فضای مجازی با استفاده از برنامه شاد در دوره پاندمی کرونا: یک مطالعه پدیدارشناسی.فصلنامه فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، سال یازدهم، شماره سوم، ۱۵۳-۱۷۴.
- خالوندی، فاطمه و کرکینی، محمد(۱۳۹۸).بررسی امکان برگزاری کلاس درس در فضای مجازی با فناوری‌های نوین آموزشی با هدف مقابله با تعطیلات اضطراری مدارس استان خوزستان از دیدگاه کارشناسان(با استفاده از روش کیو).فصلنامه مدیریت بر آموزش سازمان‌ها، ۲۳۰-۲۰۳، ۱(۸).
- رضایی، مسعود؛ موحد محمدی، حمید؛ اسدی، علی و کلانتری، خلیل(۱۳۹۰).شناسایی سیاست‌های لازم برای توسعه یادگیری الکترونیکی در آموزش عالی کشاورزی.تحقیقات اقتصاد در توسعه کشاورزی ایران، ۴۲(۱).

- سلیمان پورعمران، محبوبه و یوسفی مقدم، رضا (۱۳۹۶). شبکه‌های اجتماعی مجازی؛ ابزاری در جهت کیفیت بخشی فرایند یاددهی-یادگیری. اولین کنفرانس بین‌المللی ظرفیت‌شناسی و تاثیرگذاری فضای مجازی در ارتقای آموزش‌های دینی.
- سلیمی، سمانه و فردین، محمدعلی (۱۳۹۹). نقش ویروس کرونا در آموزش مجازی با تاکید بر فرصت‌ها و چالش‌ها. فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، ۸(۲)، ۶۰-۴۹.
- سلیمی، سمانه؛ بهاری، آرمان و مودی بهنوش (۱۴۰۰). واکاوی تجارب زیسته معلمان دوره ابتدایی از نقاط قوت و ضعف شبکه آموزش شاد در دوران پاندمیک کووید-۱۹. رویکردهای نوین آموزشی، ۱۶(۲)، ۴۸-۳۱.
- شمالی احمدآبادی، مهدی و برخوردار احمدآبادی، عاطفه (۱۴۰۰). تاثیر آموزش مجازی شادکامی مبتنی بر تئوری انتخاب بر امید و اضطراب کووید-۱۹ معلمان زن در همه‌گیری ویروس کرونا. فصلنامه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، سال یازدهم، شماره چهارم، ۶۵-۴۷.
- صادق‌زاده، مرضیه و رضانی، مرضیه (۱۴۰۰). رابطه نگرش معلمان به فناوری و سازگاری آن‌ها با نخستین دوره آموزش مجازی در همه‌گیری کووید-۱۹: نقش واسطه‌گری کفایت و اضطراب معلم نسبت به کاربرد فناوری در کلاس. مجله مطالعات آموزش و یادگیری، ۱۳(۱)، ۲۰-۳۶.
- عباسی، فهمیه؛ حجازی، الهه و حکیم‌زاده، رضوان (۱۳۹۹). تجربه زیسته معلمان دوره ابتدایی از فرصت‌ها و چالش‌های تدریس در شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد): یک مطالعه پدیدارشناسی، سال هشتم، شماره سوم، ۲۴-۱.
- عبدلهی، زهرا و کیندوری، امیرحسین (۱۴۰۱). فرصت‌ها و چالش‌های تدریس در شبکه آموزشی دانش‌آموزی (شاد) در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹: یک مطالعه پدیدارشناسی. اولین کنفرانس بین‌المللی پژوهش در حسابداری، مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی.
- عبدلهی قصون، زهرا (۱۴۰۰). بررسی تجربه ی زیسته ی معلمان دوره ی ابتدایی شهرستان جوین از فرصت‌ها و چالش‌های تدریس در شبکه ی آموزشی دانش آموزی (شاد) در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹: یک مطالعه ی پدیدارشناسی. پایان نامه کارشناسی ارشد.
- غفوری فرد، منصور (۱۳۹۹). رونق آموزش مجازی در ایران: توان بالقوه‌ای که با ویروس کرونا شکوفا شد. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۲۰(۴)، ۳۴-۳۳.

- مرادی، امیر و ضرغامی‌همراه، سعید(۱۳۹۹). تنگناها و راهبردهای به کارگیری شبکه اجتماعی دانش‌آموزی(شاد) در تدریس و یادگیری دانش‌آموزان در دوران شیوع کرونا: مطالعه‌ای پدیدارشناسانه. نوآوری‌های آموزشی، سال بیستم، شماره ۷۸، ۶۰-۳۵.
- مقیمی، زهرا؛ دوجی، بی بی حلیفه و حاجی‌لو، وحید(۱۴۰۰). تاثیر برنامه آموزش مجازی شبکه شاد بر کارآمدی معلمان و ارتقای سطح یادگیری دانش‌آموزان. فصلنامه مدیریت بر آموزش سازمان‌ها، سال دهم، شماره ۳، ۷۸-۵۱.
- یوسفی‌روشن، محمدرضا و دیمه‌ور، محمد(۱۳۹۹). بررسی تاثیر یادگیری الکترونیک بر اثربخشی تدریس و توسعه مدیریت دانش در آموزش جغرافیا. پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی، ۱(۳)، ۶۰-۳۵.
- Abouchdid, K. & Eide, g. (2013). Online Learning: Challenge in developing country. *Journal of Educational Technology*, 12(1), 15-27.
- Anderson T, Alumi F. E-learning from theory to practice. Zamani, A. Azimi, A.(Translators). Tehran: Educational Information Technology Development School for Smart Schools. 2006.
- Bacon, A. K., & Ham, L. S. (2020). Attention to social threat as a vulnerability to the development of comorbid social anxiety disorder and alcohol use disorders: an avoidance-coping cognitive model. *Addictive behaviors*, 35(11), 925-939
- Bhuasiri, W., Xaymoungkhoun, O., Zo, H., Rho, J. J., & Ciganek, A. P . “Critical success factors for e-learning in developing countries: A comparative analysis between ICT experts and faculty”. *Computers & Education*. 58(2). 843-855. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2011.10.010>.
- Clark-Ibanez, M., & Scott, L. (2008). Learning to teach online. *Teaching Sociology*, 36(1), 34-41.
- Colaizzi, P. F. (1978). Psychological research as the phenomenologist views it. In R. S. Valle & M. King (Eds.), *Existential-phenomenological alternatives for psychology* (pp. 48-71). Oxford University Press
- Denzin, N. K., & Giardina, M. D. (Eds.). (2010). *Qualitative inquiry and human rights*. Left Coast Press.
- Palloff, R. M., & Pratt, K. (2005). Learning online: A collaborative approach. In *Distance Learning, 2002: Proceedings of the Annual Conference on Distance Teaching and Learning* (18th, Madison, Wisconsin (p. 279).
- Rasmitadila, R. R., Rachmadtullah, R., Samsudin, A., Syaodih, E., Nurtanto, M., & Tambunan, A. R -S. (2020). The perceptions of primary school teachers of online learning during the COVID-19 pandemic period:

- A case study in Indonesia. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 7(2), 90-109.
- Siritongthaworn, S., Krairit, D., Dimmitt, N. J., & Paul, H. (2006). "The study of e-learning technology implementation: a preliminary investigation of universities in Thailand". *Education and Information Technologies* . 11(2).137–160.
- Taradisa, N. (2020). Kendala Yang Dihadapi Guru Mengajar Daring Pada Masa Pandemi Covid-19 Di Min 5 Banda Aceh. Kendala yang Dihadapi Guru Mengajar Daring Pada Masa Pandemi Covid-19 di Min 5 Banda Aceh, 1-11.
- Ubaidah, A., Fatayah, F., Susilowati, Y., Merdekawaty, A .,Rahmaniah, R., & Syaharuddin, S. (2021). Differences in Perceptions Between Parents and Teachers on Online Learning During the COVID-19 Pandemic .*IJECA (International Journal of Education and Curriculum Application)*, 4(1), 11-17.
- Widodo, A., Ermiana, I., & Erfan, M. (2021), January .(Emergency Online Learning: How Are Students 'Perceptions?. In 4th Sriwijaya University Learning and Education International Conference (SULE-IC 2020) (pp. 263-268). Atlantis Press.